

Budapest: Gondolat Kiadó.

Dunajeva, J. (2023). «University Mentoring Programs during the Pandemic: Case Study of Hungarian Roma University Students» *Social Sciences*, 12(3), 111.

Durst, J., & Bereményi, Á. (2021). “I felt I arrived home”: The minority trajectory of mobility for first-in-family Hungarian Roma graduates. In Mendes, T. M. M., Magano, O. & Toma, S. (Eds.). *Social and economic vulnerability of Roma people*, (pp. 229–249). New York, USA: Springer.

Forray, R. K. (2015). Életutak a felsőoktatásban. In Forray, K., Galánta, L., & Trendl, F. (szerk.). *Cigány diákok a felsőoktatásban*, (pp. 69-122). Pécs, Magyarország: PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék Wlilocki Henrik Szakkollégium.

Híves Tamás (2019): Roma szakkollégiumok. In: Új Köznevelés 2019/9-10.

Óhidy, A. (2016). A ‘roma közösségi kulturális tőke’ szerepe roma és cigány nők sikeres iskolai pályafutásában—Egy kvalitatív kutatás eredményei. *Magyar Pedagógia*, 116(2), 171–196.

Plainer, Zs. (2022). ‘Even if we are Roma, we are clean, respectful, and always went to school’ *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, 8(2), 80-99.

Varga Aranka (2017): Esélyegyenlőségi dimenziók egy roma szakkollégiumban. *Autonómia és Felelősség*, 1–4. sz., 31–54.

Yosso, T. J. (2005). Whose Culture Has Capital? A Critical Race Theory Discussion of Community Cultural Wealth. *Race. Ethnicity and Education*, 8(1), 69–91.

¹ Funding:

This prentation was funded by the National Research, Development and Innovation Office, Hungary, SZKF-11-2021, and by the Research Programme for Public Education Development of the Hungarian Academy of Sciences. The funding supported the research of the „Educational Opportunities” Research Group.

*Олена ДАЦУН,
старша викладачка кафедри педагогіки
та психології професійної освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій,
Національний авіаційний університет, м. Київ*

ВИКОРИСТАННЯ АСОЦІАТИВНОГО РЯДУ У СТВОРЕННІ АРТТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНІК

The article considers one of the most interesting scientific and practical problem as creation of new technologies and methods of modern art-therapy. One of

the effective approaches the combination of psychological theories is the use of an associative approach in the creation of art-therapeutic techniques. In our research, we propose to consider the integration of the associative method on the example of the creation of the author's art-therapeutic technique «Color mood of FLSC».

Сучасні підходи до навчальної підготовки конкурентоспроможного фахівця психолога вимагають пошуку нових методів при викладанні дисциплін професійного спрямування, пошуку альтернативних завдань, аналоги яких майбутній фахівець буде вирішувати в своїй професійній діяльності. Однією із важливих задач, що буде вирішувати фахівець-психолог – створення нових арттерапевтичних технік, які мають відповідати певним консультативним темам та вирішувати конкретні терапевтичні завдання. Одним із ефективних підходів при створенні нових арттерапевтичних технік, на нашу думку – є використання асоціативного ряду.

В нашому дослідженні ми пропонуємо розглянути особливості використання асоціативного ряду при розробці циклу арттерапевтичних технік для майстер класів в щорічному «Тижні психології НАУ» під загальною назвою «Настрій кольору ФЛСК».

Основою для створення нових арттерапевтичних технік циклу є кольори прапору факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету – червоний, жовтий, зелений. Дана група кольорів використовується в багатьох сферах життя людини. Першим етапом для вирішення завдання розробки нових технік – є створення асоціативного ряду, де можуть одночасно існувати такі кольори. Запропонований асоціативний ряд, в якому зустрічається даний перелік кольорів – косметологія (шампуні, крем, фарби для макіяжу, маски), фрукти та овочі (яблука, груші, солодкий перець), кондитерські вироби (крем, тістечка, цукерки), ягоди (смородина, малина), свято (надувні кульки, конфетти, блискітки, мішура), дорожні знаки, світлофор, одяг, осінні листя, квіти та багато чого іншого. Слова даного переліку фактично будуть назвою техніки, що розроблюється.

Наступний етап створення арттерапевтичної техніки – вибір однієї із запропонованих асоціацій і підбір вже до неї асоціативного ряду. Наприклад, для асоціативного слова «яблука» було запропоновано асоціації – насолода, користь, сік, сад, вітаміни, здоров'я, осінь, варення, наука, продовження роду. Для слова «Світлофор» запропоновано такі асоціації – правила, заборона, безпека, поведінка, уважність, соціум, домовленість. Запропоновані асоціації другого етапу – є темами, на які буде спрямована арттерапевтична техніка.

На третьому етапі роботи пропонується назвати різні теми, сфери життя, де зустрічаються дані асоціації другого кола. Наприклад, для асоціації «насолода» запропоновані теми відпочинку, профілактики емоційного вигорання, турботи про себе; для асоціації «правила» – запропоновано теми правила проведення зустрічей, семінарів, терапевтичних груп, заборони та

дозволи у житті. Дані теми є завданнями, що будуть вирішуватися в процесі виконання техніки.

На четвертому етапі з створення арттерапевтичної техніки розробляється перелік запитань, що стосуються безпосередньо теми майбутньої техніки. Дані запитання ввійдуть до інструкції виконання.

Розглянемо запропоновані етапи створення арттерапевтичної **техніки «Світлофор»**.

Мета роботи: усвідомлення власних потреб та заборон.

Інструменти та матеріали: Аркуш паперу А4, олівці жовтого, зеленого та червоного кольорів.

Інструкція: Завдання 1. Запропонуйте асоціації, які у вас виникають при згадуванні трьох кольорів – червоного, жовтого та зеленого.

Так, однією із найпоширеніших асоціацій до цього сполучення кольорів є світлофор.

Завдання 2. Назвіть що саме для вас означає кожен із кольорів. Червоний колір найчастіше згадують при забороні, правила стоп, зупинись; зелений – дозвіл, можливість рухатись далі; жовтий колір – колір уваги, обережності, попередження.

Завдання 3. Візьміть аркуш паперу і умовно поділіть його на три зони – червону, жовту і зелену. В кожній із зон напишіть або намалюйте відповідним кольором те, що ви в своєму житті відносите до заборон, те, що ви собі дозволяєте і те, на що потребує вашої уважності.

Завдання 4. Розгляньте свій малюнок. Визначте, скільки і що саме ви написали в зоні «заборони», «дозволу» чи «уваги». На скільки зони ваших дозволів, заборон та уваги рівноцінно заповнені? Проведіть стрілочки відповідного кольору на ті надписи, які б ви хотіли перенести в іншу зону.

Визначте які думки та асоціації виникали у вас під час виконання вправи.

Завдання 5. Як би ми змінили назву ваших зон на зони з назвою «Я роблю», «Я можу робити», «Я мрію робити». Якими кольорами в такому випадку вони позначалися?

Проводячи апробацію техніки «Світлофор» ми отримували наступні висновки:

- Техніка «Світлофор» дає можливість проаналізувати суб'єктивний розподіл власних бажань, потреб та заборон.

- За допомогою візуальних стимулів є можливість визначити власні бажання, потреби та заборони, які викликають суб'єктивне невдоволення.

В якості висновків, стосовно використання асоціативного ряду при створенні нових арттерапевтичних технік можемо зазначити: асоціації є одним із основних концептів в арттерапії; для створення нових арттерапевтичних технік є доцільним використовувати як прямі асоціації, так і асоціації другого та третього кола (тобто нові асоціації до попередніх асоціацій). В такому разі

системні запитання, які ми формуємо після створення арт продукту під час виконання техніки будуть відноситись до асоціацій другого кола, а потім до асоціацій першого кола.

Розроблена нами арт-терапевтична техніка «Світлофор» може бути рекомендована для подальшого використання психотерапевтами та психологами для роботи з дорослими людьми.

*Ірина ДЕЙНЕГА,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Національного авіаційного університету, м. Київ*

МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ АВТОНОМІЇ

Розвиток університетів України нині відбувається на фоні страшних наслідків пандемії COVID-19 та подій російської збройної агресії 2022 р., політичної нестабільності, пошкодження та руйнування інфраструктури, приміщень закладів вищої освіти, втрата ними освітнього й дослідницького обладнання, кадрового складу, скорочення обсягів бюджетного фінансування, зниження доходів населення, що, поза сумнівом, призведе до негативних тенденцій скорочення чисельності студентів унаслідок вимушеного переміщення багатьох з них до безпечніших регіонів країни та за кордон, демографічного спаду, відповідно, й підвищення рівня конкуренції за абітурієнтів тощо. Але, не зважаючи на негативний характер зазначених і багатьох інших проблем, найбільш потужні університети України і надалі залишаються міцними драйверами соціально-економічного зростання країни, відіграють ключову роль при переході від інформаційного суспільства до суспільства знань, розуміючи, що саме нині, як ніколи, сучасний університет має генерувати нові фундаментальні і прикладні знання, трансформувати ідеї в інтелектуальні продукти, відтворювати кваліфіковані кадри, необхідні для інноваційного розвитку країни, формувати креативне середовище, соціальну структуру і якісні характеристики населення, сприяти включенню вітчизняного бізнесу у світові господарські процеси через інформаційні і комунікаційні ресурси університету.

Війна довела, що хороша освіта необхідна нам не менше, ніж хороша армія, а Міністерство освіти і науки України має стати частиною стратегії оборони: у школах і вишах виховувати свідомих громадян, майбутніх розробників інноваційних технорішень для перемоги, лідерів суспільної думки. Дуже слухними нині стали слова нового очільника Міністерства освіти і науки Оксена Лісового: «...українець успішний тоді, коли вільний. Тож будемо